Л. И. БРЕЖНЕВ УОННА Н. В. ПОДГОРНАЙ ПОЛЬША НАРОДНАЙ РЕСПУБЛИКАТЫГАР КЭЛИИЛЭРЭ

ВАРШАВА. От ыйын 21 күнэ. ССТА. Бүгүн Варшаваҕа Польша Холбоһуктаах рабочай партиятын уонна ПНР Государственнай Советын ыҥырыылаарынан Народнай Польша 25 сааһын туолуутугар үөрүүтүгэр-көтүүтүгэр кытта ССКП КК Генеральнай секретара Л. И. Брежнев уонна ССРС Верховнай Советын Президиумун Председателэ Н. В. Подгорнай кэлиилэр.

ПНР СЕЙМИН ҮӨРҮҮЛЭӘХ МУНЬЬАҔА

ВАРШАВА. От ыйын 21 күнүгэр маннык Народнай Польша 25 сааһын туолуутунан сибээстээн ПНР сеймин үөрүүлээх мунньаҕа буолла. Мунньахха ПХРП КК Бастакы секретара В. Гомулка этии оҥордо.

Бүгүн бастакы үйэ чиэппэрин түмүктээн туран, диэтэ В. Гомулка, биһиги бэйэбит историябыт саҥа кэрдиис кэмигэр эрэллээхтик киирэбит. Аастыт 25 сылларга да, ол курдук иннинэ дабаны, интернационализм принциптэригэр эрэллээх Польша норуота бэйэтин дойдутун чэлгийэ сайдарын туһугар харыстаммакка үлэлээн, норуоттар социалистическай бииргэ үлэлээһиннэрин холбоһуктаах кыахтарын, кини бир сомоҕо буолуутун уонна эйэ дьылаларын, норуоттар көҥүлэрин утумнаахтык кэмүскээһинин боҕоротоҕуна.

ССКП КК Генеральнай секретара Л. И. Брежнев бэйэтин этиитигэр ССКП КК, ССРС Верховнай Советын Президиумун уонна Советскай правительство аатыттан бырааттыы Польша Народнай Республикатын үлэлээн иитиллээччилэрин, Польша Холбоһуктаах рабочай партиятын, сейм депутаттарын, Польша норуотун бүттүүнүн ис сүрэҕиттэн эҕэрдэлээтэ. Эһиги бырааһынньыкпыт, диэтэ таб. Л. И. Брежнев, советскай дьон социалистическай дойдулар уонсай бырааһынньыктарын быһыытынан, биһиги уонсай социалистическай, коммунистическай дьылабыт ыалыйыллаах хардыытын чаҕылхай туоһутун быһыытынан ылыналлар.

Мунньахха итинник тэҥэ ЧКП КК Бастакы секретара Г. Гусак уонна ГДР Министрдэрин Советын председателэ В. Штоф тыл эттилэр.

«ЫЙ-15» АВТОМАТИЧЕСКАЙ СТАНЦИЯ КӨТҮҮТЭ ТҮМҮКТЭННЭ

1969 сыл от ыйын 21 күнүгэр «Ый-15» автоматическай станция Ый тулаҕынаагы күйаары чинчийиилэрин уонна саҥа системаларын үлэлэтэн көрүү программата түмүктэннэ.

Станция орбитатыттан таҕыста уонна Ый ньуурутар ыйыллыбыт оройуонугар тиийда.

ССТА.

БАРЫ ДӨЙДУЛАР ПРОЛЕТАРИИДАРА, ХОЛБОҺУГ!

САҤА ОЛОХ

1969 сыл. От ыйын 24 күнэ

ЧЭППИЭР

№ 87 (3732)

Тахсара 38-с сыла
Сыаната 2 харчы

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААҔЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

Орган Чурапчинского районного комитета КПСС и районного Совета депутатов трудящихся Якутской АССР

ХАС БИИРДИИ КҮН КҮНДҮ. БАРЫ КҮҮҺҮҮ—ХОДУҺАҔА!

ОТТООҺУН БЫҺААРЫЫЛААХ КЭМИГЭР КИИРДЭ

Оройуон үрдүнэн оттооһун графига от ыйын 20 күнүгэр түмүгүнэн 32,1 бырыһыан туолла. Улэтэннэ ыраах ыстаан, ол түмүгэр биир да хаһаайыстыба графигын аҥарын да кыайан толорбокко иһэр.

Райсовет исполкома бары хаһаайыстыбалар салайааччыларын, наһаалыктар Советтарын эбээһинэстээн от ыйын 15 күнүгэр ылла рабочай быланнга көрүллүбүт бары үлэһит илиини уонна техниканы от үлэтигэр массабайдык туруоларга таһаарбыт ураахаҕа сорох хаһаайыстыбаларынан билигин да сиэ толерууллубакка иһэр. Рабочай быланан быһыытынан барыта 1760 киһи үлэҕэ тахсыахтаах буолларыгына 1501 киһи тардыста. Ол иһигэр Ленин аатынан колхоз 58 киһиниин, Калинин аатынан колхоз 39 киһиниин уонна Субуруускай аатынан совхоз 169 киһиниин сиэ таһаара иликтэр.

Ахсаан оттунэн сүрүн звеноолар бары кэриэтэ үлэҕэ туруорулуннулар. Ол эрээри илии звеноларын тэрийиигэ сорох колхоотар суолтаны биэрбэт буолуулара баар. Калинин аатынан колхоз 4 илии звенотун тэрийэргэ оннугар бикри эрэ үлэҕэ туруорда. Оттон совхоз 8 звенону сиэ тэрийбэтэ. Оройуон үрдүнэн 31 илии звеноларын тэрийэргэ быланнга көрүллүбүт буоллаҕына 23 эрэ тэрилиннэ. Быйылгы курдук элгум үүнүүтэ суох, оһуобай уратыларданх сылга илии звеноларга оттооҥуохха айылаах бары сири сирийэн оттооһунтан улахан суолтаны ылааллара чахчы.

Общественнай сүөһү аһылыгын балансыгынын быһаарыылаах кэмигэр киирдэ. ССКП обкомун бюротун уурааҕынан от ыйын 20 күнүттэн атырдьах ыйын 20 күнүгэр диэри оттооһунтан республика үрдүнэн охсуулаах ый бииргэриллиннэ. Бу кэмиэ сыллааҕы быланы 85—90 бырыһыантан итэҕэһэ суох толорорго сорук туруорулукна.

Биһиги оройуонтан оттооһуну хаалыыттан таһаарар иһин быһаарыылаах дьаһаллар ылыллалларга, үлэ тэтимнээ тосту күүһүрдэн, бу күннэргэ графикка киирбитин хаамчыйыы эрэйиллэр. Хаһна оттооһуну эрдэттэн тэтимнээхтик саҕалаабыт, тэрээһини үлэ үүгэйдик туруорулуубут сирдэргэр куох сирэм быйанын олгүнүк хомуйаллар. Холобур, совхоз Болтоноготооҕу отделениетыгар Константин Павлуцкай 9 киһилээх колеотун звенота биирдии киһитигэр 10,7 тонналаны оттоон, графигын 153,9 бырыһыан, Николай Егоров эмиэ итинник звенота биирдии киһитигэр 10,5 тонналаны оттоон, графигын 141 бырыһыан толорон совхоз үрдүнэн бастаан иһаллар. Ала чуолаан бу эрэ звеноолар оттуур сирдэрэ үчүгэй үүнүүлээх буолбатахтара биллэн турар. Бу да холобурдар атын хаһаайыстыбалар үгүс звеноларыгар үлэ тэрээһинэ молтоҕун, ылбах итэҕэстэр баалларын көрдөроллор.

Бары звеноолар, биирдиилээн оттуучтар ортолорутар социалистическай куоталаһыыны киэҥник тэрийии, быланнга көрүллүбүт туох-баар үлэһит илиини, техниканы үлэҕэ туруоруу, үрдүк таһаарыылаахтык, ырдьык да дьиҥнээх күүрээнэхтик үлэлээһини тэрийии—бүгүҥҥү күн бойобуой соруга. Сүөһүгэ дылы аһылыгы балансыгынын сүөһү иитиитин иэнигэ кэскилин быһаарыы биир саамай сүрүн үлэтиттэн иэнигэ буоларын оттуучтарга дириҥник ойдэтүү, массабай-политическай үлэни күүһүрдүү хэрдэнэр. Маны тэҥнэнэн от үлэтигэр сулууспалаахтары, рабочайдары уонна оскуола оҕолорун киэҥник тардыма кыһаныыны уруоххa.

Оттооһунтан—бары күүһүнэн!

СОРУКПУТ—ТЭРЭЭҺИН ҮЛЭНИ ТУПСАРЫЫ

Субуруускай аатынан совхоз, биллэрии курдук, оттооһуокка графиктаах сорудаҕын баара-суога 39,3 бырыһыан толорон иһэр. Аастыт сыл бу кэмнэ кытары үүнүктээххэ, 1092 тонналаах итэҕэс от оттоннo. Графиктаах сорудаҕын 26 эрэ бырыһыан толорбут Доҕордуурап аатынан отделение уонна 482 тонналаах оттуохтаҕын оннугар дьыл бачча-тыгар диэри сыччах 24 тонналыы кэбиспит, онон графигын 5 бырыһыан толорбут Соловьев отделениета ордук хаалан иһэллэр.

Түмүк итинник молтох буолбутун ааҕардас от үүнүүтэ молтоҕүнэн эрэ быһаарар табыллыбат. Ону биһиги бастыҥ отделениелэрбит уонна звеноларбыт отчуттарын көрдөрүүлэрэ дакаастыыр.

Соторутаҕыта совхоз рабочкома оттооһунтаа отделениелэр уонна звеноолар куоталаһыыларын хаамыытын түмүктээн көрдө. Отделениелартан, эмиэ аастыт сылга курдук, Болтоногo отделениета бастаан, совхоз парткомун уонна рабочкомун көҥө сылдьар Кыһыл знаменитын ыллa. Иккис миэстэҕэ Кытаанах отделениета тардыста.

Оттон биирдиилээн звеноолар куоталаһыыларыгар кыайыллааһыннан Болтоногo отделениетын Кындаллааҕы бригэдэтин Павлуцкай Константин Дмитриевич салайар тоҕус киһилээх звенота тардыста. Бу звено хас биирдии киһитигэр 10,7 тонна оту оттоон, графиктаах сорудаҕын 153,9 бырыһыан толорон иһэр. Эмиэ бу бригэдэ Егоров Николай Егорович салайааччылаах тоҕус киһилээх көлө звенота хас биирдии киһитигэр 10,5 тонна оту оттоото, графигын 141 бырыһыан толордo. Бу икки бастыҥ звеноолар биирдии убаһанан бириэмийэлэнниллэр.

Кытаанах отделениетыгар ордук үчүгэй көрдөрүүнү Нестеров Илья Михайлович салайар уон ааҕыс киһилээх көлөтүн звенота ситиһэр. Бу звено 120 тонна оту оттоон, графигын 115 бырыһыан толордo. Хас биирдии киһитигэр 7,05 тонна оту кэбистэ. Оттон Болтоногo отделениетын Харбалаах аҕы бригэдэтигэр Кузьмин Петр Афанасьевич салайар звенота хас биирдии киһитигэр 7 тонна оту оттоото. Бу икки звеноолар куоталаһыыга иккис миэстэҕэ тардыстылар уонна анаммыт бириэмийэлэри ылыллар.

Совхоз үрдүнэн от аастыт сыллаабыттан ыйыах оттоҥон да Кытаанах отделениета аастыт сыллаабыттан 170 центнериниэн ордук оту кэбистэ. Ити барыта билигин үлэни тэрийиигэ тупсарар наадалаабыта этэр. Биллиҥҥи туругунан совхоз үрдүнэн 169 киһиниин икки сиэ таһаара иликтэр. Рабочком үлэ тэрээһинин тупсарарга дьаһаллары баллэтээтэ.

И. ЧИЧИГИНАРОВ.

Субуруускай аатынан совхоз рабочкомун председателa.

Оройуон колхозтарыгар уонна совхоҕугар от ыйын 20 күннээх туругунан оттооһун субуотката

Хаһаайыстыбалар аттара	Үлэлиир киһи барыта	Звеноолар: толорумех.	мех. аҥардаах	келө	илии	Охсуу га	Мунньуу га	Кэбиһии тонна	Сиилэс тонна	График туолуу-тун % -и
Ленин	202	4	—	11	—	1442	1442	175,7	—	13,5
Эриик Эристиин	464	1	7	14	6	2807	2034	746,7	110	33,3
Калинин	141	2	1	4	1	734	515	244	—	32,9
Карл Маркс	159	1	1	5	5	790	557	214,9	—	29,8
Субуруускай совхоз	531	6	3	19	11	3558	2394	1257	—	39,3
Оройуон үрдүнэн:	1501	14	12	53	23	9331	6137	2638,4	110	32,1

МОЛДАВСКАЙ ССР. Унгеевскай оройуон Скулинка сэлиэнньэтин 850 олохтоохторо сэлиэскэй библиотека активнай ааҕааччыларынан буолаллар. Библиотека үлэһиттэрэ хонуутаҕы отууларга уонна фермаларга литератураны үгүстүк тэнэрдэллэр.

СНИМОККА: библиотекарь А. В. Сымчишина (хаҥас диэкки) хонуутаҕы отууга кинигэлэри аҕаллa.

М. МАТЮПАТЕНКО *фотота.*
ССТА *фотохроникata.*

Советскай тутуу

ҮЛЭНИ БЫЛААННААХТЫК ТЭРИЙИЭХХЭ

Биһиги Хайахсыт нэһилиэгин Советын тэрийэр-массабай үлэтин кытта билсиһэрин, бастаан сессиялар уонна исполкомнар мунньахтарын боротокуолларын кинигэлэрин арыйталаан көрөбүт. Быйыл, саҥа дьылтан бэттэх сессия үстэ буолбут. Онно нэһилиэнньэни эмискэ хаачыһыйыы уонна санитарнай үлэ туругун, культурнай-сырдатар тэрилтэлэр үлэлэрин тупсаран дьаһаллар итиэннэ от хомуурун соһаллар туһунан райсовет сессияларын уураахтарын олоххо киллэриини туһунан боппуруостар көрүллүбүттэр.

Оттон исполком мунньахтара ити кэмҥэ үстэ эрэ буолбут боротокуоллара баар: тохсуньуга, кулун тутарга уонна муус устарга. Кэлин исполком буолбут буолуохтаах диэн, нэһилиэк Советын исполкомун председателэ Алексеев А. Д. боротокуолун көрдөөн көрдө да, булбата. «Секретарым билигин суох, бука, кини эрэ уурдаҕа буолуо,» диэн быһаарда. Сорох мунньахтарга исполком буолбатаҕа чуолкай буолла. Сороҕор, баҕар, дьаала мунньах үгүһүн быһаарыллыбыт, практическай үлэни быһаарыллар диэхтэрэ. Ол эрээри нэһилиэк Советын исполкомугар чэй нэһа дьүүллэниэххэ сөптөөх, ониук суолталаах боппуруостар эмэ суох буолуохтара дуо. Ол дьыһалларга, үлэ туһугар буолара чахчы.

Ити үстэ буолбут исполком мунньахтарыгар кулун тутар ыйга оскуолаҕа үөрэх билиитин туһугар чиэппэрдээх түмүгүн туһунан оскуола директора Марков Е. А. уонна ыныҥы сайтарыы Кондратьев туругун туһунан Кондратьев А. В. отчуоттара, муус устар ыйга нэһилиэнньэҕэ кинигэни кордорүү туругун, кутуу үлэтин уонна былааны туолан иһиитин уонна бастаны кыбартаалга арыы сыһаҕа үлэтин былааныны толорон иһиитин туһунан боппуруостар дьүүллэммиттэр. Тохсуньуга буолбут исполкомҥа олохтоох Советтар быыбардарыгар бэлэмнэнии туһунан уонна быстах боппуруостар көрүллүбүттэр.

Мантан көстөрүн курдук, былаан кэмнэттэн бастаны ыйдарга Совет тэрийэр-массабай үлэтигэр туһааннаах боппуруостар балачча көрүллэн иһиттэр. Ол эрээри итиннэн кэлин үлэ тэрээһин өттүнэн мөлтөөн бырбыт. Кыбартаалларыгар исполкомҥа бэлэмнээн биэрбиттэрэ баран, ол отчуо тутуһуллубат буолбут. Исполкомҥа отчуоттары истии, уураахтар туолууларыгар ааҕан боппуруостары көрүү былааннаахтык тэриллибиттэр.

Биэс бастайааннай комиссия тэриллибит. Киниилэр былааннара суох үлэлииллэр. Сессияларга, исполкомнарга бастайааннай комиссиялар боппуруоһу бэлэмнээн киллэриилэрэ олус сэдэх. Эргиэҥҥэ уонна ычччат ортотугар үлэҕэ тэриллибит бастайааннай комиссиялар биллэр-кэстор үлэни кытта киллиэр. Биирдиин депутаттар туһааннаах уокуруктарыгар туох үлэни ыыталларын туһунан ханнык да сибидиэнньэ, учуот суох. Быыбардааччылар биэрбит наказтарын түмэн оҥорон баранар, исполкомҥа көрбүтэхтэр, ону олоххо киллэриигэ дьаһал оҥоһуллубатах.

Үгүс депутаттар производствоҕа бырааччы кытталлар. Ол иһигэр түөрт маныыһыт, үс тракторист бааллар. Маны таһынан Ксенофонтов подвоска, И. Г. Кондратьев тутуу звенотун уонна биир депутат эмиэ фермаҕа, үс депутат бириэмэһиттэрэ ыыппаллар. Илиш тыыһыттартан сыл аҥардааҕы түмүгүнэн бииргэ маһаттарыттан Сыпоратина В. В. 895 кг, Ромашов Я. Г. 939 кг үүтү ыан биэр, былааннарын лаппа аһаран иһэллэр. Трактористартан үүт кордортүүнү ситиһиэччилэр эмиэ бааллар. Ол эрээри исполкомҥа производствоны салайар уонна маннык биһиги үлэлиир депутаттар отчуоттарын истии утумнаахтык тэриллибэт. Сорох маныыһыттар былааннарын толорботтор, оттон да атын үлэлэргэ ситиһэттэр, быһаарыылар суох буолбатахтар.

Депутаттар нэһилиэнньэ ортотугар политическай-массабай үлэни ыытыыга активнайдык кытталлар. Биэс киһи лектордыынан, биэс киһи полит-тэрийээччинэн үлэлиир. Кыһыҥҥы өттүгэр тоҕус депутат политическай үөрэх эрэас куруһуоннарыгар хабыллан үөрэммит уонна биир киһи пропагандиһынан үлэлээбит. Бу өттүнэн балачча үлэ ыытыллыбытын бэлиэтиэххэ сөп. Оттон культурнай-сырдатар үлэҕэ ордук радио үлэлээбэтэ атаҕастаан буолар. Холобур, аҥардас Сөбүөлэн иһигэр 118 радиоточка баарыттан билигин биир да үлэлээбэт. Оттон фермаларга эмиэ киллэн баран радио суох.

Бу кылгас бэлиэтээһиннэртэн манан бүтэрэн туран, түмүкпүтүгэр, ииниктин нэһилиэк Советын исполкома тэрийэр-массабай үлэни тупсарыы, депутаттар оруоллары салгыы үрдэтии, бастайааннай комиссиялар утумнаахтык үлэлиилэрин ситиһии туһугар, оттон да атын ыйдыан иннигэр туруоруллар боппуруостары бириэмэтигэр көрөн, дьүүллээн иһэрэ ааҕдалаах дии саныыбыт. Маныаха исполкомнары былаан быһыытынан ыытыы, көрүүлэр бэлэм куруостары эрдэттэн үчүгэйдик бэлэмнээһин, итиниэхэ депутаттары уонна активы кэлэгиин түмэ тардыы улахан суолталаах буолуо.

А. ТУРАНТАЕВ.

ААСПЫТ ҮӨРЭХ ДЬЫЛЫН ТҮМҮКТЭРЭ УОННА СОРУКТАР

1968—69 сс. үөрэх дьылыгар Хатылы, Чурапчы, Алаҕар, Чакыр ... кылаастаах, Болтоҥо, Беле... ... Бахсы, ...аларга үөрэҕи билии 90-тан тахса бырыһыаныгар ...эннэр, балачча үчүгэй түмүктээхтэр.

Саасҥы экзаменнары Чурапчы орто оскуолатын VIII уонна X кылаастарын үөрэнээччилэрэ ситиһиилээхтик туттардылар. VIII кылааһы 32, X кылааһы 41 оҕо үөрэнэн бүтэрдэ. Хатылы оскуолатын VIII кылааһыгар 28 үөрэнээччи кылаастарын бары таһыстылар. Алгебраҕа, геометрияҕа, нууччалыы уонна саха тылларыгар үчүгэй билиилээхтэрэ көһүннэ. Бу оскуола 36 комсомолецтара үөрэхтэригэр бары ситистилэр, оскуолаҕа 51 оҕо хаалыстыбаҕа үөрэннэ.

Оройуон оскуолаларыгар үчүгэй түмүгү ситиспит учууталлар үүстэр: А. С. Иванова (Кыталлах), Д. Н. Кладкина, Н. Т. Кифуллина, Г. Н. Аммосов (Хатылы), Н. А. Старостина, Н. Н. Протодьяконов (Одьулуун), Т. К. Далбаева, З. С. Панченко, С. И. Тарасова, Н. Н. Сивцев (Дириҥ), Х. К. Ефремова (Соловьев), оттон да атыттар үөрэнээччилэр билиилэрин хаачыстыбатын үрдэттилэр.

Үөрэх дьылын түмүгэ оскуолаларга иитэр-үөрэтэр үлэ өссө даҕаны итэҕэстээҕин көрдөрөр. Оройуон үрдүнэн үөрэҕи билии саасҥы экзаменнар түмүктэринэн 87,1 бырыһыаныгар тэҥнэһэр, биитэр 4916 оҕоҕо сыана туруорутуттан 4284-дэ үөрэхтэригэр ситиһэллэр. 336 үөрэнээччи кылааһыгар иккис сылын хаалла, 296 үөрэнээччи күһүҥҥү сорудахтары ылла. Балартан үгүстэрэ нуучча, саха тылларыгар, ахсаан уонна физика предметтэригэр ситиспэттэр. Үөрэҕи билии Дириҥ орто оскуолатыгар (директор Р. М. Саввин) ордук мөлтөх турукташ. Бу оскуолаҕа үөрэҕи билии 75,4 бырыһыаныгар эрэ тэҥнэстэ. Ахсыс кылааска алгебраҕа экзамены үөрэнээччилэр кыайбатылар. Учуутала Д. А. Илларионов предметин кыайбата, мөлтөхтүк үөрэтэрэ көһүннэ. Кини задачалары суоттааһыныгар суолта биэрбэт, уруоктарыгар көрдөрөн үөрэтэр пособиелары туттубат. Үөрэнээччилэр программалаах матырыйааллы сатаары үөрэтэн, билэн иһэллэригэр кыһаммат, ситиспэт үөрэнээччилэргэ көмө оҥорбокко, аҥардас куһаҕан сыаналары туруоруунан муҥурданар.

Бу оскуола VII—X кылаастарыгар алгебраҕа 63, VI—X кылаастарыгар геометрияҕа 46, нуучча тылыгар 62 үөрэнээччи ситиспэтэ. VIII «б» кылааска 23 оҕо үөрэммититтэн 13-һэ нуучча тылыгар ситиспэттэр. Нуучча тылын учуутала В. А. Арепин көрдөрөн үөрэтэр пособиелары эмиэ туттубат, бэйэтэ дьоруктаах эрэйэ, эгэстэ, тэрин сорудах. Үөрэнээччилэр тэтэрээттэрин бэрэбиэркэлиирин сүрэҕэ дьыбыр, арыт уруогар даҕаны бэлэмэ, былаана суох кэлэр.

Сылан орто оскуолатыгар (директор А. Е. Филиппов) үөрэҕи билии 81,9 бырыһыаныгар эрэ үнийдэ, 342 оҕоттон 60 үөрэнээччи ситиспэтэ. Ити иһигэр X кылаас үөрэҕин билиитэ 54,3, IX кылааска 75, VIII кылааска 74, VII кылааска 75 эрэ бырыһыаныгар тэҥнэстэ. Интернакка олорор билиитэ 75 оҕоттон 25-һэ үөрэҕэр ситиспэтэ.

Үөрэҕи билии Хайахсыт аҕыс кылаастаах оскуолатыгар (директор Е. А. Марков) эмиэ мөлтөх буолла—82,7 бырыһыаныгар тэҥнэстэ. Начальнай кылаастар үөрэнээччилэрин 89,2 бырыһыаннара үөрэхтэригэр ситистилэр. VIII кылаас үөрэнээччилэрин 73,5 бырыһыаннара эрэ кылаастарын бүтэрдилэр. Ити курдук үөрэҕи билии интернат-оскуолаҕа, Одьулуун, Соловьев, Хадаар, Улахан күөл, Үрэх-Күөрэ оскуолаларыгар эмиэ намыһах.

Начальнай кылаастарга үөрэхтэригэр ситиспит оҕолор бааллар. Төлөй начальнай оскуолатын III кылааһыгар 14 үөрэнээччититтэн 2-тэ. Чурапчы орто оскуолатын II кылааһыгар 41 оҕоттон 4-дэ, III кылааска 4 оҕо, Дириҥ орто оскуолатын II кылааһыгар 7, III кылааһыгар 7, IV кылааһыгар 4 үөрэнээччи ситиспэтэ. Интернат-оскуола I кылааһыгар 6, III кылааска 6, Хайахсыт аҕыс кылаастаах оскуолатын I кылааһыгар 3, Хадаар начальнай оскуолатын I кылааһыгар 4, Одьулуун аҕыс кылаастаах оскуолатын III кылааһыгар 4 үөрэнээччи иккис сылларыгар хааллылар. Маннык үөрэххэ ситиспэт буолуу төрүөтэ, биллэн турар, учууталлар биирдиилээн үөрэнээччилэри кытта үлэлэрэ мөлтөҕөр, уруоктар таһымнара намыһаҕар уонна оскуола иһинээҕи салалта уонна хонтуруол мөлтөҕөр сытар.

Оскуолалар аһыллыылара аҕыйах биирдэ хаалла. Халлар үөрэх дьыла уратылаах. Хас биирдии учуутал, иитээччи В. И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла туолар юбилейын кэлгэ дьаһымньылаахтык үлэлииргэ ирдиэр. Этиллибит курдук, үгүс үөрэнээччилэр күһүҥҥү туттарыылаахтар. Өссө кылаастарын «өйөөн-убаан» тахсыбыттар бааллар. Бу хаалбыт кылгас кэмҥэ ол оҕолору кытта хайаан да үлэлиир, кылаастарын бүтэртэрэр, үөрэхтэригэр ситиһиннэрэр сорук турар. Киниилэргэ бэлэмнэн, биирдиилээн даҕаны көмөнү оҥоруохха, сорудаҕы толоруулларын көрүөххэ уонна ирдиэххэ. Маныаха оскуола салайааччылара уонна туспаах үөрэммит учууталлар эппиэтинэһи сүгэллэр.

Маны сэргэ хас биирдии учуутал уонна иитээччи ааспыт үөрэх дьылыгар хайдах үлэлээбитин дириҥник ырытан, сыныйан көрүнүөхтээх. Бэйэтин теоретическай уонна методическай билиитин үрдэтиниэхтээх, куускэ үлэлиир ирдиилэр.

Оскуолалар ... ... детсадтары, быһа, үөрэтэр-иитэр тэриллэрин туругун саҥа үөрэх дьылыгар бэлэмнээһин бэлэмнииххэ. Саҥа тутуулары ылытыахха, учууталлары хаартыранан толору, ... кыһаныахха. Өрөмүөннүөххэ, кэнэтэр тутуулары ылытыахха. Оскуолалар, оҕо тэрилтэлэрин базаларын салгыы бөҕөргөтүүгэ туспаах хаһаайыстыбалар, общественнай тэрилтэлэр уонна киниилэр салайааччылара активнайдык кытталлара, көмөнү оҥороллоро наада. Өрөөн кэлэр үөрэх дьылыгар үөрэх билиитин үрдэтиигэ, хаачыстыбатын тупсарыыга бүттүүн кыһаныахха.

В. ДЬЯЧКОВСКАЙ,
үөрэх оройуоннааҕы салаатын сэбиэдиссэйэ.

Дальнай Восток уонна Илин Сибиир олохтоохторо быһыы Уссурийскайдааҕы массыыналары оҥорор завод 60 тыһыынча «Океан» холодильниктары ылаллара. Холодильниктары оҥорор сыахтар саҥа комплекстара киирэллэр. 1971 сыл бүтүүтүгэр манна 200 тыһыынча аппарат оҥоһуллан таһаарыллар буолуоҕа.

СНИМОККА: боруобалыыр станция наладчик-слесара Владимир Карпенко конвейертан учаарттаах «Океаны» ылар.

Ю. МУРАВИН фотота. ССТА фотохроникэтэ.

Үөрэх саҥа дьылыгар бэлэмнэнии эһиэхэ хайдаҕый?

МАТЕРИАЛЬНАЙ БАЗАНЫ БӨҔӨРГӨТӨРГӨ КЫҺАНАБЫТ

Оскуолаларга үөрэтии саҕаланара улам чугаһаан иһэр. Бу күннэргэ капитальнай, быстах да өрөмүөннэр, эбии, кэҥэтэн тутуулар бараллар. Сорох оскуолаларга эбии кылаастар арыллыахтара, начальнай оскуолалар салгыы үлэлиэхтэр. Сотору таҕыста биһиги корреспондеммыт М. Васильев Болтоҥо оскуолатын директора Н. Н. ИГНАТЬЕВЫ көрсөн кэпсэппитэ. Онуоха кини бэйэтэ салайар оскуолатыгар үөрэх саҥа дьылыгар бэлэмнэнии ыытыллар үлэлэри кэпсээтэ:

—Биһиги оскуолабыт иниискэтин улаатан, аҕыс кылаастаах оскуолаҕа кубулуйар кэскиллээх. Халлар үөрэх дьылыгар эбии биһис кылаас аһыллыаҕа. Оскуолаҕа уопсайа 130-ча оҕо үөрэниэ. Маҥнайгы кылааска 28 үөрэнээччи киириэҕэ. Ити оскуолаҕа саҥа киирэр оҕолору бэлэмниргэ биир ый устата учуутал В. Т. Игнатьева дьарыктанна.

Оскуола материальнай базатын салгыы бөҕөргөтөргө, дьиэтин-уотун кэҥэтэргэ кыһанабыт. 40 миэстэлээх интернат дьиэтэ тутулла турар, кэрдэйэ бүттэ, муостата тэлгэтиллиннэ, үрдэ сабылынна. Улахан үлэтиттэн уонан итинтэр систематын оҥоруу хаалла.

Бу күннэргэ оскуола дьиэтигэр быстах өрөмүөн барар. Паарталары, остуоллары, дуоскалары кырааскалыыллар, ...

Н. А. Бушуев салалтатынан үөрэнээччилэр уонна дьиэ хаһаайкалара кирпииччэ үктүүллэр.

Үөрэтэр оборудованиены булууга совхоз 1000 солкуобай суумалаах ыбу көрүүтэ. Онуоха сакаас оҥорбуппут.

Үөрэнээччилэр сайыҥҥы каникулларын туһалаахтык атаараллар. 6 оҕо пионерскай лааҕырга сынньанар. Оройуоҥҥа ыытыллыбыт слекка 10 оҕо кыттыбыта. Биирдии күннээх экскурсиялары ыытыыбыт. Үөһэ эппиппит курдук, сорох үөрэнээччилэр биһиги кирпииччэ үктэбиннэр кыһалларбар.

Ааспыт үөрэх дьылыгар биһиги оскуолабытыгар үөрэҕи билии 95 бырыһыаныгар тэҥнэстэ. Күһүҥҥү туттарыылаах үөрэнээччилэр сорудах ылар дьарыктана сылдьаллар.

Советскай тутуу

ҮЛЭНИ БЫЛААННААХТЫК ТЭРИЙИЭХХЭ

Биһиги Хайахсыт нэһилиэгин Советын тэрийэр-массабай үлэтин кытта билсиһэри, бастаан сессиялар уонна исполкомнар мунньахтарын бэрэтэкуоллары кинигэлэрин эрийталаан көрөбүт. Быйыл, саҥа дьылтан бэттэх сессия үстэ буолбут. Онно нэһилиэнньэни эмиэхэ ханчыйыы уонна санитарнай үлэ турутун, культурнай-сырдатар тэриллэр үлэлэрин тупсарар дьаһаллар итиэннэ от хомуурун соруктарын туһунан райсовет секретарын уураҕын олоххо киллэрии тустарынан боппуруостар көрүллүбүттэр.

Оттон исполком мунньахтара эти кэмиэ үстэ эрэ буолбут бэрэтэкуоллара баар. Тохсуньугу, кулун тутарга уонна муус устарга. Халин исполком буолбут буолуохтаах диэн, нэһилиэк Советын исполкомун председателэ Алексеев А. Д. бэрэтэкуолун көрдөөн көрдө да, булбата. «Секретарым билигин суох, буна, хайя эрэ уурдаҕа буолуо,» диэн быһаарда. Сорох мэйдарга исполком буолбатаҕа чуолкай буоллаҕ. Сорохтор, баҕар, дьыала мунньах үгүһүнэн быһаарыллыбат, практическай үлэнэн быһаарыллар диэхтэрэ. Ол эрээри нэһилиэк Советын исполкомугар чэй аайы дьүүллэниэхэ соптоох, ониук суолталаах боппуруостар ама суох буолуохтара дуо. Ол дьыала, үлэ туһугар буолара чахчы.

Ити үстэ буолбут исполком мунньахтарыгар кулун тутар мэгэ оскуолаҕа үөрэх билиитин үһүс чиэппэрдээх түмүгүн туһунан оскуола директора Марков Е. А. уонна маҕы саптарым турутун туһунан Кондратьев А. В. отчуоттара, муус устар мэйгэ нэһилиэкэнньэҕэ киинэни көрдөрүү турутун, тутуу үлэтин былааннааны туолан иһиитин уонна бастакы кыбартаалга арыы сыаҕа үлэтин былаанын толорон иһиитин тустарынан боппуруостар дьүүллэммиттэр. Тохсуньуга буолбут исполкомга олохтоох Советтэр былаардарыгар бэлэмнэнииигэ туһаайыллаах уонна быстах боппуруостар көрүллүбүттэр.

Маннык кэстэрүн курдук, быыбар кэмиттэн бастакы мэйдарга Совет тэрийэр-массабай үлэтигэр туһааннаах боппуруостар балачча көрүллэн испиттэр. Ол эрээри итинтэн кэлин үлэ тэрээһин оттүнэн ааттоон барбыт. Кыбартаалларынан исполком былаана биэргэтиллэн баран, ол отчо тутуһуллубат буолбут. Исполкомга отчуоттары истии, уураахтар туолууларыгар анаан боппуруостары көрүү былааннаахтык тэриллибэтэх.

Биэс бастайааннай комиссия тэриллибит. Кинилэр былааннара суох үлэлииллэр. Сессияларга, исполкомнарга бастайааннай комиссиялар боппуруоһу бэлэмнээн киллэриилэрэ олус сэдэх. Эргиэнигэ уонна мычат ортотугар үлэҕэ тэриллибит бастайааннай комиссиялар биллэр кэстэр үлэни ыыта иликтэр. Биирдии депутаттар туһааннаах уокуруктарыгар туох үлэни ыыталларын туһунан ханнык да сибидиэнньэ, учуот суох. Быыбардааччылар биэрбит наказтарын түмэн онорон барбаннар, исполкомга көрбөтөхтөр, ону олоххо киллэриигэ дьаһал оҥоһуллубатах.

Үгүс депутаттар производствоҕа быһаччы кытталлар. Ол иһигэр түөрт маннньыксыт, үс тракторист бааллар. Маны таһынан А. М. Ксенофонтов подсоска, И. Г. Кондратьев тутуу звеноводунан уонна биир депутат шоферунан, үс депутат биригидьиирдэринэн үлэлииллэр. Ыанньыксыттартан сыл агардааҕы түмүгүнэн биирдии ынахтарыттан Сысолятина В. В. 895 кг, Романов Я. Г. 939 кг үүтү ыаннар, былааннарын дэлпи аһаран иһэллэр. Трактористартан үчүгэй көрдөрүүнү ситиһээччилэр эмиэ бааллар. Ол эрээри исполкомга производствоны салайар уонна маннн быһаччы үлэлиир депутаттар отчуоттарын истии тэриллибэт. Сорох утумнаахтык тэриллибэт. Сорох маннньыксыттар былааннарын толорботтор, онтон да атын үлэлэргэ итэҕэстэр, быһаарыллар суох буолбатахтар.

Депутаттар нэһилиэнньэ ортотугар политическай-массабай үлэни ыытыыга активнайдык кытталлар. Биэс киһи лекторынан, биэс киһи полит-тэрийээччинэн үлэлиир. Кыһыҥҥы өттүгэр тоҕус депутат политическай хабыллан үөрэ... киһи пропагандиһынан үлэлээбит. Бу өттүнэн балачча үлэ ыытыллыбытын бэлиэтиэххэ сөп. Оттон культурнай-сырдатар үлэҕэ сдук радио үлэлээбэтэ итэҕэһиэн буолар. Холобур, агардас бэһүолэк иһигэр 118 радиоточка баарыттан билигин биир эрэ үлэлээбэт. Оттон фермаларга ханнан барар радио суох.

Бу кылгас бэлиэтээһиммитин маҕан бүтэрэн туран, түмүктүүгэр, ииникитин нэһилиэк Советын исполкома тэрийэр-массабай үлэни тупсарыыы, депутаттар оруолларын салгыы үрдэтии, бастайааннай комиссиялар утумнаахтык үлэлииллэрин ситиһии тустарынан, онтон да атын киһи диэк ииниэр туруорулар боппуруостары биригэдьир көрөн, дьүүллэн ааһар наадалаах дии саныыбыт. Маныаха исполкомнары былаан быһытынан ыытыы, көрүллэр боппуруостары эрдэттэн үчүгэйдик бэлэмнээһин, итиниэхэ депутаттары уонна активы киэҥник түмэ тардыы улахан суолталаахлар.

А. ТУРАНТАЕВ.

ААСПЫТ ҮӨРЭХ ДЬЫЛЫН ТҮМҮКТЭРЭ УОННА СОРУКТАР

1968—69 сс. үөрэх дьылыгар Хатылы, Чурапчы, Алаҕар, Чакыр ардык кылаастаах, Болтоҥо, Бэдэ... ...най, Бахсы, Маралайы начальнай оскуолалара үөрэҕи билии 96-тан тахса бырыһыаныгар ...ннар, балачча үчүгэй түмүктээхтэр.

Саастык экзаменнары Чурапчы орто оскуолатын VIII уонна X кылаастарын үөрэнээччилэрэ ситиһиилээхтик туттардылар. VIII кылааһы 32, X кылааһы 41 оҕо үөрэнэн бүтэрдэ. Хатылы оскуолатын VIII кылааһыгар 28 үөрэнээччи кылаастарын бары таһаарыылар. Алгебраҕа, геометрияҕа, нуучча уонна саха тылларыгар чиҥ билиилээхтэрэ көһүннэ. Бу оскуола 36 комсомолецтара үөрэхтэригэр бары ситистилэр, оскуолаҕа 51 оҕо хаачыстыбаҕа үөрэннэ.

Дальнай Восток уонна Илин Сибиир олохтоохторо быйыл Уссурийскайдааҕы массыынаны оҥорор завод 60 тыһыынча «Океан» холодильниктарын ыыыахтара. Холодильниктары оҥорор сыахтар саҥа комплекстара киэҥэтиллэр. 1971 сыл бүтүүтүгэр манна 200 тыһыынча аппарат оҥоһуллан таһаарыллар буолуохтара.

СНИМОККА: боруобалыыр станция наладчик-слесара Владимир Карпенко конвейертан уһаарыллыах «Океаны» ылар.

Ю. МУРАВИН фотота.

СССТА фотохроникыта.

Оройуон оскуолаларыгар үчүгэй түмүгү ситиспит учууталлар үгүстэр. А. С. Иванова (Кытаанах), Д. Н. Кладкина, Н. Т. Кириллина, Г. Н. Аммосов (Хатылы), П. А. Старостин, Н. Н. Протодьяконова (Одьулуун), Т. Е. Далбаева, З. С. Панченко, С. Н. Тарасова, И. Н. Сивцев (Дириҥ), Х. К. Ефремова (Соловьев), онтон да атыттар үөрэнээччилэр билиилэрин хаачыстыбатын үрдэттилэр.

Үөрэх дьылын түмүгэ оскуолаларга итэҕэс-үөрэҕэр үлэ өссө даҕаны итэҕэстээҕин көрдөрөр. Оройуон үрдүнэн үөрэҕи билии саастык экзаменнар түмүктэринэн 87,1 бырыһыаныгар тэҥнэһэр, биитар 4916 оҕоҕо сыана туруорутуттан 4284-дэ үөрэхтэригэр ситиһэллэр. 336 үөрэнээччи кылааһыгар иккис сылын хаалла, 296 үөрэнээччи күһүҥҥү сорудахтары ылла. Балартан үгүстэрэ нуучча, саха тылларыгар, ахсаан уонна физика предметтэригэр ситиспэттэр. Үөрэҕи билии Дириҥ орто оскуолатыгар (директор Р. М. Саввин) ордук мөлтөх туруктаах. Бу оскуолаҕа үөрэҕи билии 75,4 бырыһыаныгар эрэ тэҥнэстэ. Ахсыс кылааска алгебраҕа экзамены үөрэнээччилэр кыайбатылар. Учуутал Д. А. Илларионов предметин кыайбата, мөлтөхтүк үөрэтэрэ көһүннэ. Кини задачалары суоттааһыныгар суолта биэрбэт, уруоктарыгар көрдөрөн үөрэтэр пособиелары туттубат. Үөрэнээччилэр программалаах матырыйааллы ситэрэ үөрэтэн, билии иһэллэригэр кыһаммат, ситиспэт үөрэнээччилэргэ көмө оҥорбокко, агардас күһаҕан сыаналары туруоруунан мунурдаммар.

Бу оскуола VII—X кылаастарыгар алгебраҕа 63, VI—X кылаастарыгар геометрияҕа 46, нуучча тылыгар 62 үөрэнээччи ситиспэтэ. VIII кылааска 23 оҕо үөрэммититтэн 13-һэ нуучча тылыгар ситиспэттэр. Нуучча тылын учуутала В. А. Арепин көрдөрөн үөрэтэр пособиелары онно туттубат, бэйэтэ дьүүрдаах эрэрин, оҥосто, тэрийэ сорунат. Үөрэнээччилэр тэтэрээттэрин бэрэбиэркэлиириттэн сүрэҕэлдьиир, арыт уруокка даҕаны бэлэмэ, былаана суох кэлэр.

Сылан орто оскуолатыгар (директор А. Е. Филиппов) үөрэҕи билии 81,9 бырыһыаныгар эрэ тэҥнэстэ, 342 оҕоттон 60 үөрэнээччи ситиспэтэ. Ити иһигэр X кылаас үөрэҕин билиитэ 54,3, IX кылааска 75, VIII кылааска 74, VII кылааска 75 эрэ бырыһыаныгар тэҥнэстэ. Интернатка олорор 75 оҕоттон 25-һэ үөрэҕэр ситиспэтэ.

Үөрэҕи билии Хайахсыт аҕыс кылаастаах оскуолатыгар (директор Е. А. Марков) эмиэ мөлтөх буолла—82,7 бырыһыаныгар тэҥнэһэр. Начальнай кылаастар үөрэнээччилэрин 89,2 бырыһыаннара үөрэхтэригэр ситистилэр. VIII кылаас үөрэнээччилэрин 73,5 бырыһыаннара эрэ кылаастарын бүтэрдилэр. Итиннэ курдук үөрэҕи билии интернат-оскуолаҕа, Одьулуун, Соловьев, Хадаар, Улахан Күөл, Үрэх-Күөл оскуолаларыгар эмиэ намыһах.

Начальнай кылаастарга үөрэхтэригэр ситиспэт оҕолор быйыл да бааллар. Толой начальнай оскуолатын III кылааһыгар 14 үөрэнээччиттэн 2-тэ, Чурапчы орто оскуолатын II кылааһыгар 41 оҕоттон 4-дэ, III кылааска 4 оҕо, Дириҥ орто оскуолатын II кылааһыгар 7, III кылааһыгар 7, IV кылааһыгар 4 үөрэнээччи ситиспэтэ. Интернат-оскуола 1 кылааһыгар 6, III кылааска 6, Хайахсыт аҕыс кылаастаах оскуолатын 1 кылааһыгар 3, Хадаар начальнай оскуолатын 1 кылааһыгар 4, Одьулуун аҕыс кылаастаах оскуолатын III кылааһыгар 4 үөрэнээччи иккис сылларыгар хааллылар. Маннык үөрэххэ ситиспэт буолуу төрүөтэ, биллэн турар, учууталлар биирдиилээн үөрэнээччилэри кытта үлэлэрэ мөлтөҕөр, уруоктар таһымнара намыһаҕар уонна оскуола иһинээҕи салалта уонна хонтуруол мөлтөҕөр сытар.

Оскуолалар аһыллалларыгар аҕыйах бириэмэ хаалла. Кэлэр үөрэх дьыла уратылаах. Хас биирдии учуутал, иитээччи В. И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла туолар юбилейын үрдүк ситиһиилэринэн көрсүөхтээх үлэлиирэ ирдэнэр. Эппиппит курдук, үгүс үөрэнээччилэр күһүҥҥү туттарыылаахтар. Өссө кылаастарын «ейэн-убаан» тахсыбыттар бааллар. Бу хаалбыт кылгас кэмнэ ол оҕолору кытта хайаан да үлэлиир, кылаастарын бүтэрэргэр, үөрэхтэригэр ситиһиннэрэр сорук турар. Кинилэргэ бэлэҕиэнэ, биирдиилээн даҕаны көмөнү оҥоруохха, сорудаҕы толоруулларын көрүөххэ уонна ирдиэххэ. Маныаха оскуола салайааччылара уонна тустаах үөрэппит учууталлар эппиэтинэһи сүгэллэр.

Маны сэргэ хас биирдии учуутал уонна иитээччи ааспыт үөрэх дьылыгар хайдах үлэлээбитин дириҥник ырытан, сыыһатын көрүөхтээх. Бэйэтин теоретическай уонна методическай билиитин үрдэтиигэ күүскэ үлэлиэхтээх.

Оскуолалар... кабинеттарын, библиотекаларын... детсадтары, биһик, үөрэтэр-иитэр тэриллэри булунан саҥа үөрэх дьылыгар тэрийбиппитин бэлэмниэххэ. Саҥа тутуулары ыытыахха, учууталлары квартиранан толору хааччыйарга кыһаныахха. Оройуоннары тэрийэрэхтэр, кэнэтэр тутуулары ыытыахха, Оскуолаҕа оҕо тэрилтэлэрин базаларын салгыы бөҕөргөтүүгэ тустаах хаһаайыстыбалар, общественнай тэрилтэлэр уонна кинилэр салайааччылара активнайдык кытталлара, көмөнү оҥороллоро наада. Оччоҕо кэлэр үөрэх дьылыгар үөрэх билиитин үрдэтиигэ, хаачыстыбатын тупсарыыга бүттүүн кыһаныахха.

В. ДЬЯЧКОВСКАЙ,
үөрэх оройуоннааҕы салаатын сэбиэдиссэйэ.

Үөрэх саҥа дьылыгар бэлэмнэнии эһиэхэ хайдаҕый?

МАТЕРИАЛЬНАЙ БАЗАНЫ БӨҔӨРГӨТӨРГӨ КЫҺАНАБЫТ

Оскуолаларга үөрэтии саҕаланара улам чугаһаан иһэр. Бу күннэргэ капитальнай, быстах да өрөмүөннэр, эбии, кэҥэтэн тутуулар бараллар. Сорох оскуолаларга эбии кылаастар арыллыахтара, начальнай оскуолалар салгыы улааталлар. Соторутааҕыта биһиги корреспондеммыт М. Васильев Болтоҥо оскуолатын директора Н. Н. ИГНАТЬЕВЫ көрсөн кэпсэппитэ. Онуоха кини бэйэтэ салайар оскуолатыгар үөрэх саҥа дьылыгар бэлэмнэнииигэ ыытыллар үлэлэри кэпсээтэ:

—Биһиги оскуолабыт ииникитин улаатан, аҕыс кылаастаах оскуолаҕа кубулуйар кэскиллээх. Кэлэр үөрэх дьылыгар эбии бэһис кылаас аһыллыаҕа. Оскуолаҕа уопсайа 130-ча оҕо үөрэниэ. Маҥнайгы кылааска 28 үөрэнээччи киириэҕэ. Ити оскуолаҕа саҥа киирэр оҕолору бэлэмнииргэ биир ый устата учуутал В. Т. Игнатьева дьарыктанна.

Оскуола материальнай базатын салгыы бөҕөргөтөргө, дьиэтин-уотун кэҥэтэргэ кыһанабыт. 40 миэстэлээх интернат дьиэтэ тутулла турар, кэлдиэйэ бүттэ, мууста тэлгэтиллиннэ, урда сабыллынна. Улахан үлэтиттэн ууну итигэр систематын оҥоруу хаалла.

Бу күннэргэ оскуола дьиэтигэр быстах өрөмүөн барар. Паарталары, остуоллары, дуоскалары кырааскалыыллар, өрөмүөннүүллэр. Н. А. Бушуев салалтатынан үөрэнээччилэр уонна дьиэ хаһаайкалара кириэннэ уктууллар.

Үөрэтэр оборудованиены булууга совхоз 1000 солкуобай суумалаах үбү көрбүтэ. Онуоха саҥас оҥорбуппут.

Үөрэнээччилэр сайыҥҥы каникулларын туһалаахтык атаараллар. 6 оҕо пионерскай лааҕырга сынньаннар. Оройуоҥҥа ыытылыбыт слекка 10 оҕо кыттыбыта. Биирдии күннээх экскурсиялары ыыппыппыт. Үөһэ эппиппит курдук, сорох үөрэнээччилэр билигин кириэннэ уктэһиннэр көмөлөһөллөр.

Ааспыт үөрэх дьылыгар биһиги оскуолабытыгар үөрэҕи билии 95 бырыһыаныгар тэҥнэспитэ. Күһүҥҥү туттарыылаах үөрэнээччилэр сорудах ылан дьарыктана сылдьаллар.

Саха сиригэр сир реформатын 40 сыла туолуутугар

(Бүтүүтэ. Иннин 3 стр. кер.)

тарын үрдүнэн, киниилэр общинэ иҥэгэр үүнүүнү сыл ахсын түмэттэн туралбыттаан, быстах-быстах сирдэниттэн уонна ыраах сиртэ төбөллиттэн босхолонон, бөлүчча суүйүүлээх хаалбыттара. Үлэһит хаһаайыстыбаларга сири эгүүгэ калин колхоза холбэстэхторуна сирдэрэ бэйэ кэлэ бүлэра үчүөттаммыта, кэнэҕэскы колхоотар бөйүөлэктэрэ хаган түүлдьөхтээхтэрэ барылламмыта.

Ыытыллыбыт реформа түмүктэрэ үөрэтэн баран, СБСК II сессията «1929 с. сир реформата үүрүү ыытыллыбыт итинник хаарастрэдах дьаһалтартан ирдэнэ-ирдэнэ национальнай төрүт уратытынан, киниэн цыганыга төрүт бэйэлэтынан» тэҥнинэр эрэ сорук буолбакка. сири хаттаан түмэтии уонна сири туһаныыны тыа хаһаайыстыбатын социалистическайдыы уларытан тэрийэн ситэрээтэригэр сөп түбэһиниэрэн туһэдыны сорукатара турбутара уонна бырааллыбыттара буолар диэн бэлиэтэбит.

Реформа бара турдаҕына, сүүстэн тахса сиэнэ колхоотар үөскэбиттэрэ. Сир реформатын итинник 34 сыллаах бэлэ эбит буоллаҕына, 1929 с. бүтүүтүгэр Саха сирин киин ирэбүөлэрэ 198 колхоктарыгар комнуо барыллыбыт хаһаайыстыбаларын 2.63 бырыһыаннара түмүллүбүт. Онтэрэн 71 бырыһыаннара үүрэкку дьаҕанылар уонна бэтэрээктэр, 29 бырыһыаннара эрэ баһылайдар этилэр.

Хаһаайын иннинэ күүлэтэр тыа сиригэҕэ коммунистар иҥэттэрэ. 1928 с. колхоотарга тыа хаһаайыстыбатыгар дьарыктанар коммунистар 3 бырыһыаннара бэлэ, 1929 с. колхозка киниилэр 70 бырыһыаннара киирбиттэ. Сири тэҥнии туһаныы түбүгэн саха бааһынай аймаҕын үйэ-саас тухары бадарыбыт бадата алаххо ити курдук киирбиттэ. 1929 с. сир реформата бааһынай аймах холбоһуктаабын суһулуур массабайдык тахсыстын төрүтүн үүрбүт дьаһалтар системаларын дьөһүннээх сүһүөҕүнэн буолбута. Бойотун сэлээлэриттэн, ыытыллар ыһыахтарыттан киин социалистическай характердаата.

В. НИКОЛАЕВА,
историческай наука кандидата.

Ардахтаах күҥҥэ оттуур ньымалар

Охсуллубут оту ардах быдьаахтаҕына, от хаачыстыбата улаханнык намтыыр. Ардахха от каротина, протеина, онтон да атын витаминнара сүүйүллэллэр, минеральнай туустара сууралаан хаалаллар. Итинник оту эйбэхтик нааҕар сөптөҕүнэ-ыһах кытарыыр эбэтэр буос ыһах күһаҕан, оккуран ньиэйэн төрөтөр.

Ардахтаах күннэр иккис буоруларга—онно түүнүк үөскээһиҥэ. Түүнүк охсуллубут от сиигэ 17-18 бырыһыан, эбэтэр салгын сиигэ 70-75 бырыһыан буоллаҕына үөскүүр. Арыт оту охсон баран ор мүнньубакка сытыардахха түүнүк үөскүөн сөп. Ол иһин оту охсон баран ор сытыарыыны диэн этилэр. Түүнүктээх оту сиэбит ыһахтар сыптарыйаллар, оттон уулаах ыһах торбостуур.

Ол гынан баран сатаан тэрийээччилэр айылҕа ити мөһүөгүн сиэ-биир туораталлар, төһөлөөх да ардах куба турдаҕына оттоо-буттарын кубулуппаттар. Арыт иэдээлэнэ быһа ардыыр, ол тухары үлэлээбэкэ олорбохха, сайыын да барыларыгар тиийэр.

БӨДӨҤ БУТУЛЛАР. Халлаан босхо быһытыйан, арыт астаҕаста ардыыр буоллаҕына, астыбыт кэжигэр мүнньүүнү түбэһиннэрэн 1-2 сантиметрдээх бөдөҥ бутуллары оногороччулар.

Охсуллубут оту суукканан ордук-сытыарыллыбат. От сиигэ 35-40 бырыһыанын сарадыйарын кытта быһыста тыыппат субуулары оногоруллар. Субуугэ сытар от 30-35 бырыһыан кэриҥэ синктээх да буоллаҕына сиэ-биир буллуккаха сөп. Күн [illegible] ол бутуллары [illegible] күүрдүүлэр. [illegible] бырыһыанынан ааҕарга үчүөн турар от 70-75 бырыһыан синктээҕин билэр наадалаах.

Бөдөҥ бутуллары кэбиспэккэ хаалларбатахха, күн уота хагдарыытан, эйбэх от иҥэмтиилээх түҥата ардыйар. Онон бутуллары үчүгэйдик күүрбүттарын кэнэ хайаан да кэбиһиэххэ наада.

ОТ ОТУУЛАР. Бу ньыма—бары ньымалартан сааһай эрдээхтэрэ. Маска ыйааныыт от хаһан да буорту буолбат. Ол иһигэр түбүгэ эйбэх.

Отуулуурга охсуллубутунан от да, урут да охсуллубут от хайдах бадарар барар. Түбүгэ диэн маһын бааннаһыныгэр. Сөптөгөр оҥоруох от күүрүөтүн түһаалдар, онно иҥэрэн сэрии мастарынан көмөлөһүн баран ол үрдүгэр отторуун кэбиһиэлэр. Чугаһыыын күүрүө суох буоллаҕына, аргы атаҕын күрдүк мас быраҕан баран, онно сытыары сэлиилэри толгуталлэр. Оччоҕо бэйэ эр бэрдэ нааҕар мас болэмэҕэйиниэгэр сыгдьараҕар тиийэр. Маннык үлэлэнэр киэһэлэрэ трактористар анаан мас таһан бэлэрэ ылуу бэрт, ол да курдук гыначчылар.

ОТЧУТ. МАНЫ ААХ, ҮЛЭҔЭР ТУҺАН

Отууларга, сис мас төбөҥү уйарыттан көрөн, оту ардах хаһыгынык кэбиһиэллэр. Оҥ эрээри метртэн халыҥ буолара куттаалаах, сытыйыан сөп.

Кэлин, ото үчүгэйдик күүрбүтүн кэнэ, ыйачыыт оту барытын хомуйан кэбиһиэллэр.

ТҮҮСТААХ ОТ. Түүбүгэ 18-20 бырыһыан синктээх от, ол аата коннору синктээх от, сөп буолар.

Түүс микробиологическай процестары тохтотор, ол от күүрбүтүн да кэнэ салҕаныан барар. Түүһэннэт оту сүөһү алыс хамаатык сиир, сүөһүгэ анаан түүс бэриллиэ тохтуур.

Түүһээһин ыармата 10 кг ардыгар сүөх. Тоҥа өҥө итинник түүһү куттахха, күҥэ 10 кг от сиэбит ыһах ортотунан 70-80 г түүска тиксэр. Ити сүүккаталаҕа ыарматыгар сөп. Наһаа хабах түүс сүөһү дорҕоонуйатыгар охсуллаах, онон ҕаһаа этилэр ыарманы тутуспат сыһыа.

Оту [illegible] 30-50 см халыҥнаах буолар гына талгата быраҕыллар, ол кэннитэн дохсотик түүс кутуллар. Пэдэрацыйаһын оту кэбиспэбит сирдэрэ түүһү иҥиннэ кутуллар. Оттоон пэдэрацыйа түттар сирдэрэ КПП-4,2 культиватор үчүгэйдик, түүһү онан куттараллар.

БУУРАЙ ОТ. Охсуллан баран хоҕуйатыгар ор сыыныт 40-50 бырыһыан синктээх оту күүрдэр да, сиилистиэр да кыах суох буоллаҕына, буурай от оҥоһуллар. Ол технологията маннык:

Ардаҕын түүтэ чаҥкырыы сылдьар эбэтэр шаһа сиик ылбат ото манныкка барбат, түүнүгүнэн хаалар. Ол иһин тас сиигэ сарадыйбыт оту кэбиһиэллэр. Кэбиһии тэҥүүн быһыылаах буолар. Диаметра 2,5-4,5 метр, үрдүгэ 3-7 метр буолуон сөп. Оту, дьаптала-дьаптаҕа түра-түра, түүһэ-түүлүктээх.

МОСКВА. Аан дойдутаабы «Биэнэки полиграфическай техника»—«Инполиграфмаш-69» быыстапка.

Быыстапкаҕа социалистическай дойдулартан ССРС, Болгария, Венгрия, ГДР, Польша, Чехословакия уонна Югославия, оҥу тэҥэ Англия, Франция, Италия, Швейцария, ГФР уо.д.а. дойдулар деловой эрэмитэлэрин представителлэрэ кытталлар.

СНИМОККА: Советскай павильоҥҥа нарөөччүлэр ПВГ-844 полиграфическай массыынаны ыытары билсиһэллэр. Киин куорат уонна оройуон хаһыаттарын бэчээттиргэ аналлаах. Чаасыгар 100000 хаһыаты бэчээттиир. Түөрт өҥнөөх гына бэчээттиэн сөп. Оччөҕүнэ өҥөрэн таһаарыыта чааска—70000 хаһыат.

В. ВЕЛИЖАНИН фотота.
ССТА фотохрониката.

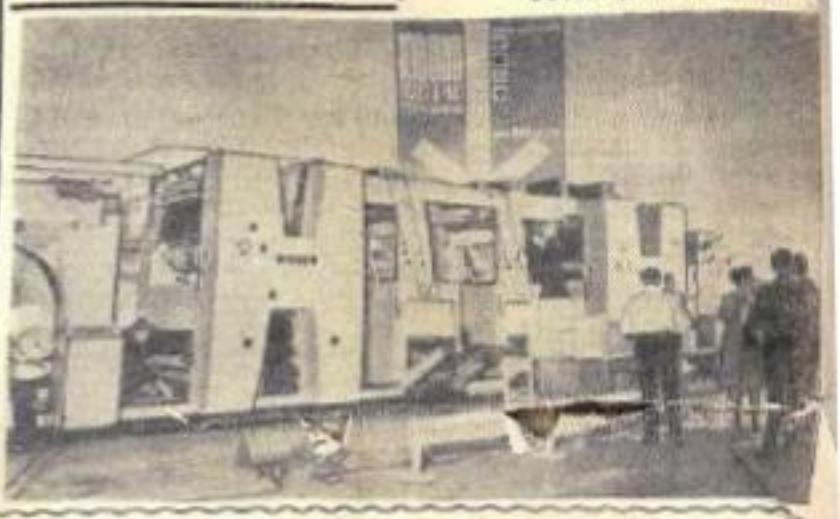

«АПОЛЛОН-11» КОТУУТЭ

НЬЮ-ЙОРК. От ыйын 21 күнэ, ССТА. Бэрэһээ Москва бириэмэтинэн 23 чаас 18 мүнүүтэҕэ Н. Армстронг уонна Э. Олдрин космонавтардаах «Аполлон-11» космическай хараабыл ыйын кабината Ый ньууругар Чуумпуруу муораттыгар тиийэн түстэ.

ЫЙ ҺЬУУРУГАР ТАХСЫЫ

НЬЮ-ЙОРК. От ыйын 21 күнэ. ССТА. «Аполлон-11» космическай хараабыл Ыйын кабинатын Э. Олдринныын Ый ньууругар олордубут американскай космонавт Н. Армстронг бу сарсыарда кабинаттан тахсыста уонна Москва бириэмэтинэн 5 чаас 56 мүнүүтэҕэ Сир айылҕаттан аргыый ньууругар киирдэ. 6 чаас 10 мүнүүтэҕэ киниэхэ Олдрин эмиэ холбоото.

ЫЙ КАБИНАТЫГАР ТӨННҮҮ

НЬЮ-ЙОРК. От ыйын 21 күнэ, ССТА. Ый ньууругар тахсыбыт американскай космонавтар Н. Армстронг уонна Э. Олдрин Ыйа кабинаттарга төгүнүллэр. Киниэхэ Ыйга икки чаастан ордук сыырыттылар.

Космонавтар программаннан норуулубут операцияларын толоруохтар, Ый ньуурун уотун сылдьыахха хайдахтаах бэрэбиэркэлэтиллэр, Ыйа бороудаларын боруобалаһыы хомуйуллар, научнай экспериментэри оҥорор оборудованиены туруордуллар, сири-дойдуну хаартыскаҕа ууллуллар.

Космонавтар Ыйга сылдьар бириэмэлэриэн быһаһыы тухары Сиргэ телевизионнай биэриэ ыытыллыыта.

Ый ньуурутуттан Ый набиһатын хомуйуута Москва бириэмэтинэн 20 чаас 15 мүнүүтэҕэ быһаллаата.

КОСМОНАВТАР ЫЙТАН ХОҢУИНУЛАР

НЬЮ-ЙОРК. От ыйын 21 күнэ. ССТА. Ыйга космонавтар Н. Армстронг уонна Э. Олдрин 22 чаас кэриэгэ буоллулар.

Сыыһалаах уонна аһыыдыа киниттэн Ый кабинатыа нотуу биир сааһай эппиэттээх сүһүөҕэр—Ыйтан хоҥкуууга балаһыанньаҕа киирэр. Москва бириэмэтинэн 20 чаас 54 мүнүүтэҕэ Ый кабинатын хотугэн таһаарар сүһүөҕүн сүрүн двигателэ ыарбахтаабыт. Сотору буоллаах кабина Ый тулатынааҕы орбитаҕа тахсар.

Өтөрүнэн ориентация систематын двигателлэрин ыытыллыбыт ыарбах маневрдар түмүктэригэр икки космонавтаах Ый кабинат «Аполлон-11» сүрүн блоҕа эргийэ кэтэ сылдьар орбитатыгар киирдэгэр. Маны космическай хараабыл сүрүн блоҕун ыытыллыбыт норуулуу уонна холбоҥуура тиксиһии буолуоҕа.

Хьюстоттан сылайбыт киниилэр биллэрээллэринэн, «Аполлон-11» сүрүн блоҕун пилота М. Коллинз селеноцентрическай орбитаҕа сылдьан Ый кабинатын киин Ый ньууругар тиксибитин кэнэ кэтэн көрөрө хаста да соруйуна. Ол эрээри, пилокка Сиргэ Ый кабинатын хаһан баарын эйэн биэрэтэрии үрдүкэн, ол хайдах даҕаны ыыппаллыбата.

Редактору солбуйааччы А. Г. ТУРАНТАЕВ.

БИЛЛЭРИИ

Чураччытааҕы тутуу учаастагар бастайааннай уонна быстах үлэҕэ маннык үлэһиттэр наадалар: болуотунньуктар, идэтийбит пилорамщик, шофер, штукатурдар, штукатур үлэтигэр үлэлиир бадаллаахтар уонна араас үлэһиттэр.

Үлэ төлөбүрэ олөрүүлээхинэн. Пенсионердар ыллар пенсияларын таһыннан олөрбүт хамнастарын төлөрү ылаалар.

Үлэлиэн бадаллаахтар үлэ чаһын бириэмэтигэр тутуу учаастыын контуоратыгар кэлэн кэпсэтэргитигэр.

АДМИНИСТРАЦИЯ.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: Чураччы оройуона, Чураччы сэлиэнньэтэ, К. Маркс уул. 12 №-рэ.

ТЕЛЕФОННАР: Редактор—0—55, Сүрүн отдела—0—94, Уопсай отдел—0—93

Редакциэҕэ ыытар сурукка аадырыһы, ороспаанньаны, аты, аҕа аттын хайаан да төлөрү суруйуллуохтаах.

Сакаһын №-рэ 87 Чураччы оройуонунаабы типография.